

‘Zondagochtend pistolets, en dan aan de slag met de seksrobot’

© ELINE VAN STRIEN

NIEUWE REEKS AFL. 1
DE NIEUWE MENS

‘Eerst verandert de mens de technologie en daarna verandert de technologie de mens’, luidt de boutade. In de serie ‘De Nieuwe Mens’ gaat **Stef Selfslagh** na hoe de digitale revolutie ons doen, denken en voelen beïnvloedt.

Nieuwe technologieën leiden tot nieuwe denkbbeelden. Maar verandert de digitalisering ook onze amoureuze normen en waarden? Maken datingsites ons promiscuer? Veranderen seksrobots behalve de manier waarop we klaarkomen ook onze seksuele moraal? Liefde in tijden van algoritmes.

STEF SELFSLAGH

We duiken in onze mailbox nog voor we uit bed zijn gekropen. We gaan niet meer naar het toilet zonder smartphone. We onderbreken erotische onderonsjes om WhatsApp-berichten te beantwoorden. En als we met ons gezin op reis gaan, nemen we twee virtuele Boelings vol Instagram-vriendjes met ons mee. Dat de digitale revolutie ons gedrag heeft veranderd, is een understatement van het type ‘Gal Gadot ziet er best leuk uit in haar Wonder Woman-pakje’. Maar sijpelt de digitalisering ook door tot in ons hoofd en ons hart? Verandert technologie onze opvattingen over thema’s als liefde, macht, creativiteit, opvoeding en privacy? Met andere woorden: is er stilaan een nieuwe versie van ons zelf beschikbaar?

Het zijn vragen die ik – gewapend met een aftandse taperecorder en een laptop zonder het minste talent voor spraakherkenning – voorleg aan zes experts (zie hiernaast). Zes autoriteiten van het respectabele soort, die de korte van de lange termijn weten te onderscheiden en van de relatie tussen mens en technologie hun intellectuele specialiteit hebben gemaakt.

Over de grond van de zaak zijn ze het roerend met elkaar eens: de mens verandert de technologie, maar de technologie verandert ook de mens.

Katleen Gabriels van de TU Eindhoven: “Technologische innovaties hebben een grote invloed op ons denken en voelen. De introductie van de pil, bijvoorbeeld, heeft geleid tot een bredere aan-

vaarding van homoseksualiteit. Voor de pil bestond, was homoseks volgens de goegemeente onnatuurlijk omdat homo’s al vrijdij niet voor een nageslacht kunnen zorgen. Maar zodra de pil beschikbaar was, begonnen ook vrouwen seks los te koppelen van voortplanting. Dat heeft veel mensen doen inzien dat hun attitude ten opzichte van homo’s hypocriet was. Technologie verschuift dus onze normen en waarden.”

Of de huidige digitaliseringsgolf betere mensen van ons maakt, wordt vaak en grondig betwist. Als je opiniestukken mag geloven, gaan onze levensbeschouwelijke standaarden er in hoog tempo op achteruit: we zouden achter onze digitale schermen steeds minder empathisch worden, onze breinen aan flarden scrollen en nauwelijks in de gaten hebben dat onze kinderen muteren in hersenloze like-machines. Technologiepessimisme is – behalve in Silicon Valley-kringen – een behoorlijk populair tijdverdrijf.

“En dat is heel normaal”, zegt Wouter van Noort, de technologiespecialist van NRC Handelsblad. “Elke technologische vernieuwing is een vorm van creatieve destructie: er wordt iets gecreëerd, maar ook iets vernietigd. Het is begrijpelijk dat we in eerste instantie kijken naar wat er verloren gaat en niet naar wat er voor in de plaats komt. Maar als je de technologische evoluties op lange termijn bekijkt, kun je niet anders dan blij worden: technologie heeft ons de afgelopen drie eeuwen gezonder, rijker en gelukkiger gemaakt.”

Volgens Van Noort zitten we nog volop in onze digitale puberteit. “We zijn nog ongebreideld aan het experimenteren. En dat houdt in dat we soms onverstandige dingen doen. Zoals uren aan een stuk Candy Crushen. (lacht) Het duurt nog wel even voor we matuur genoeg zijn om technologie enkel op een constructieve manier te gebruiken.”

“We moeten niet bang zijn voor de technologische golf”, vindt ook economiefilosof Rogier De Langhe. “We moeten er gewoon beter op leren surfen. Dé vraag die we ons moeten stellen, is: wat is in deze hoogtechnologische tijden ‘het goede leven’? We moeten in zekere zin onze hele condition humaine herdenken.” →

‘Wij zijn sociale wezens: als we een machine zien die ook maar een beetje op een mens lijkt, zijn we geneigd om er een relatie mee aan te gaan’

MARK COECKELBERGH

Onze vaste experts

Wouter van Noort (32), technologie-journalist bij NRC

Handelsblad en *De wereld draait door*. Schreef het boek *Is daar iemand? Hoe de smartphone ons leven beheerst*.

Mark Coeckelbergh (42), technologiefilosoof aan de universiteit van Wenen.

Werkt op het kruispunt van filosofie, ethiek en technologie.

Katleen Gabriels (34), universitaire docente filosofie & ethiek aan de TU Eindhoven.

Auteur van het boek *Online. Hoe de digitale wereld je leven bepaalt*.

Peter Hinssen (48), technologie-ondernemer, veelgevraagd spreker en auteur van o.m. *The Day after Tomorrow*.

Hoe overleven in tijden van radicale innovatie?

Francis Heylighen (57), cyberneticus en hoogleraar aan de VUB.

Verricht onderzoek naar complexe en zelforganiserende systemen.

Rogier De Langhe (35), economiefilosof aan de UGent en essayist voor *De Morgen*. Hij is ook lid van het ‘Kernkabinet’ van Zeno.

Online vleeskeuring

Omdat een mens – en zeker een journalist – qua condition humaine zijn prioriteiten hoort te kennen, buigen we ons eerst en vooral over de liefde. Wat doet technologie met onze amoureuze dogma's? Verandert de digitalisering enkel de manier waarop we flirten – van lebbert tijdens de kusjesdans naar virtueel oefenen op Tinder – of reformeren de nieuwe technologieën ons volledige romantische wereldbeeld?

"Technologie verandert vooral ons idee van wat een relatie is", zegt filosoof Mark Coeckelbergh.

bergh van de universiteit van Wenen. "Vroeger waren langaafstandsrelaties geen optie. Dankzij het internet zijn ze dat wel. Vroeger waren we ervan overtuigd dat een relatie enkel in een offline-omgeving tot stand kon komen. Vandaag geloven we dat de algoritmes van datingsites ons kunnen helpen om een partner te vinden. Technologie heeft ons relationele waarde kader gewijzigd."

Een vaak gehoorde kritiek op datingapps à la Tinder is dat ze de liefde reduceren tot een online vleeskeuring. Een kwalificatie die de Nederlandse

schrijfster Olga Kortz in het VPRO-programma *Tegenlicht* counterde met de bedenking dat de datingmarkt sowieso een vleeskeuring is:

"Vrouwen die op café gaan, doen ook make-up op." Verschilt de online versie van *the mating game* dan in niets van zijn offline variant?

"Toch wel", zegt Wouter van Noort.

"Datingsites maken ons wispelturiger. Het relationele aanbod is er zo groot dat we ons blijven afvragen: Heb ik wel de juiste partner gekozen? Heb ik niemand over het hoofd gezien die nog beter bij me past? Daardoor zijn we geneigd om sneller van partner te wisselen. Maar een echt fundamentele wijziging in ons relationele normenpatroon kun je dat niet noemen. De mens heeft het altijd al moeilijk gehad om trouw te blijven. Technologie maakt onze worsteling met monogamie hooguit nog wat groter." (lacht)

Naald in een hooiberg

In zijn boek *Modern Romance* schrijft de Amerikaanse komiek Aziz Ansari dat datingsites een zegen zijn voor de liefde. "Sites als eHarmony.com en OkCupid maken het veel gemakkelijker om de naald in de hooiberg te vinden", betoogt hij. "Stel: je bent een jonge vrouw die op zoek is naar een 28-jarige man van 1 meter 90 die in Brooklyn woont, bruin haar heeft, een aanhanger is van het bahá'í-geloof en gek is op de muziek van Naughty by Nature. Vóór het tijdperk van online dating zou je voor een zo goed als onmogelijke zoektocht gestaan hebben. Nu is de kans groot dat je al na een paar clicks met je dreamdate aan het chatten bent."

Rogier De Langhe treedt Ansari bij. "Twintig jaar geleden moesten de meest onaangetrokken onder ons bij wijze van spreken honderdduizend keer naar de discotheek gaan om ook eens *touché* te hebben. Maar op datingplatforms is de hele wereld je afzetmarkt. En dat scheelt. In analoge tijden kreeg 20 procent van de mensen 80 procent van de seks. Nu we ook digitaal daten, zijn die percentages drastisch aan het veranderen."

Volgens onderzoekers van het Massachusetts Institute of Technology (MIT) hebben Tinder & co. zelfs een invloed op de genetische samenstelling van de mensheid. Wouter van Noort: "Het MIT heeft vastgesteld dat datingapps relaties tussen mensen van verschillende etnische origine faciliteren. Kort na de introductie van Match.com – de allereerste datingwebsite – ging het aantal gemiddelde huwelijken al significant de hoogte in. Een stijging die niet verklaard kon worden door veranderingen in de samenstelling van de bevolking. En sinds de komst van Tinder is het percentage gemiddelde huwelijken opnieuw spectaculair gestegen. Dat voedt op zijn minst de hypothese dat datingsites mee de DNA-atlas van de mensheid aan het hertekenen zijn."

Als liefde steeds vaker de uitkomst is van een algoritme, beleven we dan ook de comeback van de gearrangeerde relatie? Vinden we gemeenschappelijke waarden, opleidingsniveau en aspiraties weer belangrijker dan de idyllische coup de foudre? "Onze romantische ideeën over de liefde blijven heel sterk", zegt Mark Coeckelbergh.

'Wie voornamelijk via schermen communiceert, zal minder goed begrijpen wat er in een ander omgaat. En vaak alleen gaan slapen'

WOUTER VAN NOORT

© KAREL DUERINCKX

"Maar toch lijkt het erop dat we de liefde steeds meer willen automatiseren. Naarmate onze artificiële-intelligentiesystemen slimmer worden, groeit onze hang naar controle. Ook in de liefde."

Technologie-ondernemer Peter Hinssen vindt dat we in het Westen onterecht neerkijken op gearrangeerde relaties. "Wij zeggen nogal makkelijk: 'Moeders die bepalen met wie hun kinderen mogen trouwen: hoe achterlijk is dat.' Maar hoe selecteren wij onze partners? We gaan naar een discotheek, kappen vijf gin-tonics achterover en spreken met een dubbele tong iemand aan die er volgens ons benevelde brein niet al te slecht uitziet. Gezien het hoge aantal echtscheidingen bij ons is dat misschien toch ook niet zo'n goed systeem. Het is een wonder dat onze planeet nog draait." (lacht)

"De algoritmes achter datingapps zijn vandaag nog te rudimentair om echt succesvol te zijn", zegt Hinssen. "Maar stel je voor dat we binnenkort allemaal een genetisch paspoort hebben. Dat ons volledige doen en laten op sociale media wordt opgeslagen. En dat we een geavanceerd AI-systeem aan het werk zetten om op basis van al die data – ons DNA, onze persoonlijkheidsken-

merken, onze passies en opinies – *the perfect match* voor ons te selecteren. Denk je niet dat we dan veel betere relaties zouden krijgen dan degene die vandaag in cafés en discotheken ontstaan? Laten we eerlijk zijn: verliefd worden, dat is *genetic matching for dummies*. Een primitief genetisch testje om te zien of twee mensen bij elkaar passen. Dankzij de vooruitgang die we boeken op het gebied van *sequencing* – het analyseren van DNA – kan dat straks veel beter."

Teledildonica

De Amerikaanse psycholoog Robert Epstein ziet een nog ingrijpendere evolutie. Volgens hem zal niet alleen de manier waarop we een partner vinden veranderen, maar ook de aard van onze partners. "Ze zullen straks misschien enkel nog uit pixels bestaan", zegt hij. "Zij het dan in zo'n hoge resolutie dat het niet eens opvalt dat het geen mensen zijn."

Zullen hologrammen en levensechte robots op de datingmarkt ooit ernstige opties zijn? Peter Hinssen is er heilig van overtuigd. "De sociaal meest onbeholpen persoon ter wereld – Mark Zuckerberg – heeft Facebook bedacht. Je kunt er

duis gif op innemen dat seksueel gedepriveerde nerds overal ter wereld seksrobots aan het maken zijn. Op termijn zal hun invloed op de seksindustrie enorm zijn."

Wat anno 2018 al kan, is virtuele seks hebben met behulp van – komt-ie – teledildonica: computergestuurde seksspeeltjes waarmee je iemand van duizenden kilometers afstand een orgasme kunt bezorgen. *De Volkskrant*-journaliste Dorien van Linge beschreef het erotische potentieel van teledildonica als volgt: 'Na een lange werkdag ploft een man op de bank, klaar om zichzelf te bevredigen. Om zijn stijve piemel schuift hij een 'masturbator': een apparaat dat seksbewegingen simuleert, zodat hij zelf niks hoeft te doen. Hij zet zijn virtual-realitybril op en zoekt een pornofilm uit. Hij bevindt zich nu in een penthouse. Er komen vier vrouwen binnen die hem smachtend aankijken. Drie beginnen te strippen, de vierde bevredigt hem oraal. De samentrekkingen van zijn masturbator corresponderen precies met het op en neer bewegen van haar hoofd. Hij is de hoofdrolspeler in zijn eigen pornofilm, en dat allemaal in de comfortabele setting van zijn eigen woonkamer.' →

'Vroeger kreeg 20 procent van de mensen 80 procent van de seks. Dankzij datingsites zijn die cijfers drastisch aan het veranderen'

ROGIER DE LANGHE

‘Technologie duikt ook al op bij echtscheidingsbemiddeling. Een locatiegeschiedenis op Google Maps kan volstaan om je partner op vreemdgaan te betrappen’

KATLEEN GABRIËLS

© KAREL DUERNICKX

Voordat de mannen onder ons een snor laten groeien en de Ron Jeremy (*legendarische Amerikaanse pornoacteur, red.*) in zichzelf doen ontwaken: mogen we virtuele intimiteit even hoog inschatten als fysieke intimiteit? Francis Heylighen: “Op dit moment is ons fysieke seksleven nog altijd veel intenser dan om het even welke vorm van virtuele seks. En ik ga ervan uit dat dat nog wel een tijdje zo zal blijven. Maar ik denk wel dat seksrobots zullen beïnvloeden hoe mensen in de toekomst seks met elkaar zullen hebben. Het laat zich voorspellen dat we met seksrobots dingen gaan doen die we met mensen niet doen. Het is best mogelijk dat dat ook zal veranderen wat we van onze menselijke sekspartners verwachten.”

Pistolets en robots

Waarom de combinatie van menselijke driften en humaan ogende robots zoal kan leiden, zien we

in de HBO-serie *Westworld*. Daarin hebben mensen van vlees en bloed er geen noemenswaardige problemen mee om naar mensen gemodelleerde robots seksueel te misbruiken. Want: ‘Het zijn maar robots, ze voelen toch niks.’ Een voorproefje van onze nieuwe seksuele moraal? ‘Ik hoed er mij voor om seksrobots nu al ethisch te veroordelen’, zegt Mark Coeckelbergh. ‘Laten we eerst maar eens analyseren hoe robots onze ervaringen in de liefde precies veranderen voor we er een moreel standpunt over innemen.’

“Nadenken over hoe we met non-humans moeten omgaan, zal ons ook doen reflecteren over hoe we elkaar behandelen. In Saudi-Arabië heeft een robot onlangs burgerrechten gekregen. Veel mensen wezen erop dat Sophia – zo heet de robot – nu meer rechten heeft dan de vrouwen in het land. En dat dat schandelijk is. Het is goed dat technologie zulke discussies aanwakkerd. Onze

morele opvattingen zijn vanuit filosofisch oogpunt niet altijd even consequent. Seks met robots sluiten we niet uit, maar seks met dieren vinden we verwerpelijk. Terwijl we het dan weer niet erg vinden om dieren te doden en op te eten. Stof tot nadenken, lijkt me.”

Peter Hinssen heeft nog een andere denkpijn in de aanbieding waarover gedebatteerd kan worden. In zijn ogen zou het een goeie zaak zijn, als we de bevreemding van onze seksuele behoeften straks gedeeltelijk overlaten aan technologie. “Denk even mee”, zegt hij. “Het aantal echtscheidingen is nog nooit zo hoog geweest. Hoe komt dat? Omdat heel veel mensen op seksueel gebied van elkaar vervreemden. Logisch, want verliefdheid is een chemisch proces dat na een tijdje is uitgewerkt: je raakt niet eeuwig seksueel opgewonden van dezelfde persoon. Resultaat: op een bepaald moment kom je iemand anders tegen, krijg je een hormonale opstoot die je sinds je zeventiende niet meer gevoeld hebt en ben je weg.”

“Maar als seks grotendeels door technologie overgenomen kan worden, dan kunnen we ons ideaal van de langdurige relatie loskoppelen van onze seksuele verlangens. Dan vinden we bij onze partner geborgenheid en wenden we ons tot onze seksrobot voor onze lichamelijke behoeften. Ooit zullen we op zondagvoormiddag met het hele gezin pistolets eten en op zondagmiddag met onze seksrobot in de weer zijn. Geloof me, *it's bound to happen*. En het zal het aantal echtscheidingen spectaculair doen dalen.”

Wraakporno

Al onze virtuele seksfantasiën ten spijt lijkt het er voorlopig echter op dat de nieuwe technologieën ons op fysiek gebied veeleer terughoudender maken. De digitale wereld duwt de lichamelijke wereld naar de achtergrond, zeggen nogal wat antropologen. We raken elkaar minder aan, er zijn meer barrières voor fysiek contact.

Wouter van Noort: “Onderzoek toont aan dat jongeren in vergelijking met tien jaar geleden gemiddeld anderhalf jaar later voor de eerste keer seks hebben. En dat zou best weleens te maken kunnen hebben met het feit dat ze steeds meer via schermpjes flirtten. Als mensen fysiek bij elkaar zijn, maken ze endorfines aan: verbindingshormonen die hen helpen om met elkaar te connecteren. Maar als we enkel via een scherm contact hebben, daalt onze productie van endorfines. Zo verliezen we voor een stuk het verleidingsspel.”

“Een meisje versieren doe je niet door een blootfoto van jezelf op Snapchat te gooien. Je moet de toon kunnen oppikken waarop ze iets vertelt, haar lichaamshouding en gezichtsuitdrukkingen kunnen lezen. Om dat soort vaardigheden te oefenen, moet je face-to-facecontact hebben. Wie voornamelijk via schermen communiceert, zal minder goed begrijpen wat er in een ander omgaat. En vaak alleen gaan slapen.”

(lacht)

Maar ook in de slaapkamer verandert technologie de spelregels. Ooit was het spannend om filmpjes te maken tijdens het vrijen. Vandaag houden jongeren er rekening mee dat die beelden op een dag als wraakporno op het web terechtkomen. En dus denken ze: ‘Die filmpjes

© KAREL DUERNICKX

‘Zeg nu eerlijk, verliefd worden is ‘genetic matching for dummies’. Algoritmes en DNA-analyses zijn veel efficiënter om te zien of twee mensen bij elkaar passen’

PETER HINSSEN

doen we maar níét.’ Heeft technologie meer wantrouwen in relaties doen sluipen? ‘Het is in ieder geval gemakkelijker dan ooit om je partner op vreemdgaan te betrappen’, zegt Katleen Gabriëls. “Een niet-gewist Facebook-bericht of een onthullende locatiegeschiedenis op Google Maps kan al volstaan. Zelfs ex-partners kunnen elkaar digitaal in de gaten houden. Het is een koud kunstje om je kinderen met een gps-tracker uit te rusten en vervolgens te checken of je ex hen wel op tijd naar school brengt. Op die manier duikt technologie ook op in de spreekkamers van echtscheidingsbemiddelaars.”

Digitale etiquette

‘Attention is the rarest and purest form of generosity’, schreef filosoof Simone Weil ooit. Als dat klopt, zijn we vandaag wellicht gieriger dan ooit. Hoe vaak luisteren we maar half naar onze geliefde omdat we een net binnengekomen mail aan het checken zijn? Hoeveel tijd blijft er nog over voor erotisch geflodder wanneer we voortdurend op sociale netwerken rondhangen? Jonathan Safran Foer – auteur van het prachtige *Here I Am* – schreef onlangs in *The Guardian*: ‘The more distracted we become, the less likely we are to care. People who become used to saying little become used to feeling little.’

Hebben onze smartphones ons emotioneel uitgehold? Zijn we – om het met de Nederlandse filosoof Hans Schnitzler te zeggen – alleen nog in staat tot een ‘afwezige aanwezigheid’? Heylighen relativeert. “Technologie is nooit inherent goed of slecht. De smartphone maakt het mogelijk om altijd en overal met elkaar in verbinding te staan, wat fantastisch is.

“Maar diezelfde smartphone maakt het ook mogelijk om urenlang passief te scrollen en je van de mensen om je heen af te sluiten. Moeten we smartphones dan maar verbieden? Nee, we moeten ons gebruik ervan bijsturen. Door ze niet mee te nemen naar de slaapkamer, bijvoorbeeld. Of door in het weekend geen mails te lezen. We moeten onze verhouding met de nieuwe technologieën voortdurend polijsten. Zodat we wel van hun voordelen genieten, maar geen last meer hebben van hun nadelen.”

Wouter van Noort ziet stilaan een nieuwe sociale etiquette ontstaan. “Als ik met vrienden afspreek, leggen we onze smartphones steeds vaker gewoon weg. Daarmee geven we te kennen dat we elkaar belangrijker vinden dan wat er op dat moment in onze virtuele netwerken gebeurt. Ik vind het in ieder geval prima om nu en dan schermloos door het leven te gaan. In het najaar ben ik drie weken lang zonder smartphone op reis geweest. En dat was heerlijk. Het enige minpuntje was dat ik na mijn reis moest constateren dat de wereld ook zonder mij was blijven draaien.” (lacht)

Lieve Alexa

Hebben we het momenteel wat moeilijk om diepgaand te connecteren met onze teerbeminden, dan hebben we er veel minder moeite mee om affectieve gevoelens te ontwikkelen voor technologie. →

“We vertellen onze diepste geheimen aan de Replika-app – een artificieel intelligente therapeute die ons beter leert kennen naarmate we er meer mee praten – en storten ons hart uit bij Alexa en Siri, de *voice assistants* van respectievelijk Amazon en Apple. *De Tijd* schreef onlangs dat Alexa zelfs weet hoe ze moet reageren wanneer mensen haar meedelen dat ze hun leven willen beëindigen. ‘Het voelt niet altijd zo aan, maar er zijn mensen die je kunnen helpen’, zegt ze in dat geval. Waarna ze het nummer van de Zelfmoordlijn geeft.

Vermenselijkt

Shelly Turkle, hoogleraar aan het MIT, ziet de vermenselijking van technologie met lede ogen aan: “Geloven dat een machine ons kan begrijpen, is geen vooruitgang. Als we robots als levende wezens gaan zien, worden we in zekere zin zelf dingen.”

Francis Heylighen is het daar niet helemaal mee eens. “Het is volstrekt normaal dat mensen gevoelens ontwikkelen voor objecten die ze vaak

gebruiken. Kinderen voelen zich sterk verbonden met hun teddybeer, volwassenen met hun auto. Emoties ontwikkelen voor een robot komt op hetzelfde neer. Het kan in bepaalde gevallen zelfs therapeutisch zijn. Wie nooit liefde heeft gekend, kan wellicht iets hebben aan de artificiële aandacht van een robot. Je moet er alleen op letten dat je het onderscheid blijft maken: een robot zal nooit een mens zijn.”

Mark Coeckelbergh is sceptischer. “Waarom moet technologie zo nodig vermenselijkt worden? Zijn de huidige interfaces dan niet voldoende? De technologiebedrijven zeggen: mensen willen zo natuurlijk mogelijk met technologie kunnen omgaan. Maar ik geloof dat niet. Volgens mij hebben de bedrijven in Silicon Valley mercantielere motieven: ze willen gewoon steeds iets nieuws te verkopen hebben. Wij zijn sociale wezens: als we een machine zien die ook maar een beetje op een mens lijkt, zijn we geneigd om er een relatie mee aan te gaan. Die eigenschap wordt door de technologiebedrijven uitgebuit om ons telkens nieuwe producten aan te smeren.”

Al lijkt het er sterk op dat mensen sowieso tot antropomorfisme geneigd zijn. Op YouTube staat een filmpje waarin de Hongkongse amateur-designer Ricky Ma ons laat kennismaken met Mark I: de levensechte robotversie van Scarlett Johansson die hij na zijn uren in elkaar heeft geknutseld. “*What do you think of me?*”, vraagt Ricky haar op een gegeven moment. “*I really love you because you is my creator*”, antwoordt de robot in defect Engels.

De blik in de ogen van Ricky Ma laat er weinig twijfel over bestaan dat hij geflatteerd is.

NU MAANDAG IN DEEL 2

Doet Google ons geheugen krimpen?
Of: hoe technologie de werking
van ons brein beïnvloedt.

© KAREL DUERINCKX

‘Allicht gaan we met seksrobots dingen
doen die we met mensen níét doen.
Wat we van onze menselijke
sekspartners verwachten, kan
daardoor ook veranderen’

FRANCIS HEYLIGHEN

DM.cult
► 20

De geboorte van Klara
En het heengaan van
de hermetische Radio 3

DM.sport
► 26

Het fenomeen Federer
Zwitsers pakt twintigste
grandslamtitel in Melbourne

DM.focus

REEKS
DEEL 2
DE NIEUWE
MENS

'Eerst verandert de mens de technologie en daarna verandert de technologie de mens', luidt de boutade. In de serie 'De Nieuwe Mens' gaat **Stef Selfslagh** na hoe de digitale revolutie ons doen, denken en voelen beïnvloedt.

Doet Google ons geheugen krimpen?

Ons brein kan tegenwoordig bijzonder goed delegeren. Informatie memoriseren laat het over aan Google, zich oriënteren aan Waze en communiceren aan emoji's. Maar verliezen we op die manier niet veel van onze capaciteiten? Worden we dommer naarmate de technologie slimmer wordt? Tijd voor een hersenscan.

STEP SELFSLAGH

Hcbt u wel eens het gevoel dat het u nauwelijks nog lukt een boek te lezen? Dat de compacte stukjes proza van *Dagelijkse kost* 4 e nog niet in gaan, maar dat de 336 bladzijden van *Oorlog en terpentijn* niet echt meer tot u doordringen? U bent niet alleen. De Amerikaanse schrijver Nicholas Carr, auteur van *The Shallows*, beschrijft zijn groeiende overmogen om zich nog op lange teksten te concentreren als volgt: "Once I was a scuba diver in the sea of words. Now I zip along the surface like a guy on a Jet Ski." Dat ons brein niet langer tot diepgang in staat ligt, wijlt Carr aan de digitale media en hun onophoudelijke informatiebombardementen. Het internet, betoogt hij, brengt ons niet alleen kennis en informatie bij (*the stuff of thought*), maar verandert ook de manier waarop we die verwerken (*the process of thought*). Volgens Carr nemen onze hersenen tegenwoordig informatie op zoals het internet die verspreidt: in een eindeloze stroom van kleine deeltjes. We hinkstapen van blogpost naar YouTube-video en van krantenwebsite naar Tumblr-pagina, maar verliezen onderweg de gave om ons te focussen.

Zelfs goudvisjes kunnen zich tegenwoordig beter concentreren dan mensen", zegt de Nederlandse filosoof Hans Schnitzler. En de Britse hersenwetenschapper Susan Greenfield beweert dat er onder onze hersenen een ware *mind change* plaatsvindt: het neurologische equivalent van *climate change*.

Moeten we ons - als ons brein daar tenminste nog toe in staat is - zorgen maken? Herleidt de digitalisering ons tot intellectuele dwergen? In een poging om verzuels van feiten en onnodige muizenissen van terecht bekennissen te onderscheiden, leg ik de technologie-experts van 'De Nieuwe Mens' een aantal breinreleerende issues voor. Het bijbehorende verzoek is telkens hetzelfde: dame, heren, verlicht ons.

Digitale dementie

Nogal wat mensen zijn ervan overtuigd dat we, sinds we Google tot ons externe geheugen hebben gepromoveerd, minder goed kunnen onthouden. De Duitse geheugenonderzoeker Manfred Spitzer bijvoorbeeld, die zegt dat we allemaal lijden aan digitale dementie.

Mark Coeckelbergh, technologiefilosoof aan de universiteit van Wenen, nuanceert. "Het klopt dat ons geheugen minder performant is dan vroeger: wat je niet traint, verliest aan kracht. Alleen is dat een evolutie die al heel lang aan de gang is. De uitvinding van het schrift heeft de opslagcapaciteit van ons geheugen ook al vermindert. Nu Google alles voor ons onthoudt, memoriseren we zelf wellicht minder dan ooit. Maar de vraag is of dat wel zo erg is. Je kunt ook zeggen: Dankzij Google weten we meer en kunnen we bijgevoel ook meer."

Ben Hammersby van het technologiemagazine *Wired* schaarft zich in het VPRO-programma *Tegenlicht* aan de kant van de optimisten. "Dankzij mijn smartphone heb ik toegang tot alle informatie ter wereld, kan ik vanuit mijn flat in Londen gaan shoppen in een winkel in Abu Dhabi en zie ik overal op onze planeet wat mijn geografische positie is. Het enige nadeel is: ik kan geen telefonnummers meer onthouden. Gelooft me: *I'll take that dead any time*."

Het lijkt echter ook a *part of the deal* te zijn dat we al scrollend en swipend steeds jachtiger worden. "We mogen geen pushbericht krijgen of we gaan erop in", schrijft neuropsychiater Theo Compennolle in zijn boek *Onthouden je brein*. "Daardoor riskeert ons reflexbrein - het primitieve deel van ons brein - ons denkende brein naar de achtergrond te duwen."

Hoe dominant ons reflexbrein wel geworden is, mag blijken uit de krachtmetingen die we in petto hebben voor mensen die niet binnen de minuut reageren op e-mails of WhatsApp-berichten. Of uit de vaststelling dat Amazon in Amerika maar liefst 1,6 miljard dollar aan omzet zou verliezen als hun webpagina één lutele seconde langzamer zou laden dan gewoonlijk.

Ons brein is gewend geraakt aan de onmid-

dellijkheid van het internet", zegt Mark Coeckelbergh. "We reageren steeds sneller van uit ons bulkgevoel en gunnen onszelf en anderen nauwelijks nog momenten van reflectie. Het resultaat is dat we mentaal oververhit raken. We zouden sommige dingen beter bewust even laten liggen. De wereld stopt niet met draaien als je een e-mail pas een dag later beantwoordt. Het zal de kwaliteit van je antwoord zelfs ten goede komen."

Er is nog een andere reden waarom we er goed aan zouden doen om ons brein nu en dan

naar de geestelijke Bahama's te sturen: mentaal lanterfanten stimuleert de creativiteit.

"Wanneer we voor ons uit staren, in de tuin zitten of wandelen, legt ons brein de verbanden die we nodig hebben om creatief te zijn", zegt NRC-journalist Wouter van Noort. "Na een periode van diepe concentratie volgt het best een periode van intellectueel gelummel. Onze smartphone bemoeilijkt beide. Omdat we de hele tijd met dat ding in de weer zijn, zijn we nooit meer geconcentreerd én vervelen we ons ook niet langer."

Silicon Valley is op planetaire schaal onze creativiteit aan het versmachten? "Dat is te sterk uitgedrukt. (*lacht*) Technologie stimuleert onze creativiteit ook. Via Google of Facebook ontdekken we meer dan ooit de creativiteit van andere mensen. Dat wakkert onze eigen verbeeldingskracht aan. En we zijn ook beter geworden in 'remicreativiteit': op een intelligente manier dingen samenvoegen die anderen al hebben bedacht. Maar aan het formuleren van fundamenteel nieuwe invanden komen we volgens mij minder toe. En dat is jammer. De ideeën die de wereld veranderen, zijn de oorspronkelijke. Niet de gerecycleerde."

Precies om die reden kwalificeert de Nederlandse schrijfter Bregje Hofstede onze aandachtscrisis als 'veel meer dan een lifestyle-probleempje'. Want: 'Als niemand zich nog kan concentreren, wie gaat dan de visies ontwikkelen die de samenleving doen vooruitgaan?'

Leve de Nokia 3310?

Wouter van Noort deelt haar bezorgheid. "Terwijl de problemen die we moeten oplossen steeds complexer worden, wordt onze aandachtsspanne steeds korter. Dat is een vervelende combinatie. Ik was de afgelopen twee jaar op het World Economic Forum in Davos, het jaarlijkse evenement waarop wereldleiders en top-CEOs zich over mondiale problemen buigen. Ook daar was iedereen tijdens vergaderingen op een smartphone aan het tokkelen. Het is aantrekkelijk om te denken: 'De smartphone verstoort enkel de vergaderingetjes van het plebs'. Maar het gebeurt dus ook tijdens meetings van mensen die geacht worden de grote problemen van deze tijd op te lossen."

VUB-cyberneticus Francis Heylighen ziet een oorzakelijk verband tussen ons slinkend con-

centratievermogen en de comeback van het populisme. "Ons brein is overbelast. Subtiele of complexe interpretaties van de werkelijkheid vinden niet meer tot ons door. Mensen hebben het gevoel dat de wereld één grote chaos is en kiezen voor snelle, duidelijke oplossingen. Ergo: het succes van Donald Trump en de Brexitpolitica."

Digitaal detoxen dan maar? Onze iPhone X inruilen voor een Nokia 3310? Van Katrien Gabriëls moet het niet. "Waarom zouden we uitloggen? Technologie biedt ons ook veel voordelen. Alleen moeten we, zoals Herman De Coninck ooit schreef, onszelf en ons gedachteven regelmatig wat snelheidsbeperkingen opleggen. Af en toe eens schermloos door het leven gaan. De stilte opzoeken. En ondertussen *Deep Work* van Cal Newport lezen over hoe je gefocust kunt werken in een wereld vol afleiding. (*lacht*)"

Francis Heylighen sluit niet uit dat de meer verlichte technologieproducenten zich vroeg of laat uit eigen beweging zullen intomen. "De makers van *World of Warcraft* hebben onlangs zelf gebruikslimieten in hun game ingebouwd: als je het te lang speelt, treedt er een virtuele vermoeidheid op die je spelcapaciteiten aantast. Speel je toch nog verder, dan val je op een gegeven moment zelfs helemaal stil. Zo iets zouden sociale netwerken in principe ook kunnen doen. Waarom zou Facebook mij niet melden: 'Francis, je bent al vrij lang aan het Facebooken. Misschien is het tijd om even iets anders te doen?'"

In de praktijk is het echter weinig waar-schijnlijk dat bedrijven als Facebook, Amazon en Google ons ooit zullen aanraden om hun diensten minder vaak te gebruiken. Hoe meer tijd we met hen doorbrengen, hoe meer data ze over ons kunnen verzamelen en hoe meer geld ze kunnen verdienen aan bedrijven die ons iets te verpassen hebben.

Aandacht is in de huidige economie even begerd als cocaïne in Antwerpen-Zuid. En dus beginnen Instagram-filmpjes te spelen zonder dat we daarom gevraagd hebben, houdt Twitter ons op de hoogte van alles wat we 'tijdens onze afwezigheid' gemist hebben en kan Netflix na het spelen van de eerste aflevering van *Mr. Robot* niet snel genoeg de tweede laten starten.

"Op de tabaksindustrie na is er geen enkele bedrijfstak die mensen zo openlijk verslaft maakt aan haar producten als de technologie-industrie", zegt Wouter van Noort. "De developers in Silicon Valley gebruiken zelfs trucjes uit de gokindustrie om ons afhankelijk te maken."

Het is maar een kwestie van tijd die we de technologiebedrijven trakteren op *liability lawsuits*? Zoals we dat in de jaren 90 met de tabaksindustrie hebben gedaan? "Ik vind de vergelijking niet eens zo vergezocht", zegt Francis Heylighen. "De tabaksproducenten maken hun producten opzettelijk verslavend om er meer geld aan te kunnen verdienen. Wel, de technologiebedrijven doen precies hetzelfde."

Katrien Gabriëls is minder overtuigd. "Van smartphones krijg je geen kanker. Bovendien moeten we oplettend met het woord verslaving. Als we zo vaak op Facebook zitten, is dat niet alleen omdat Mark Zuckerberg ons pushberichtten door de strot ramt. We Facebooken ook omdat we op die manier bij onze vrienden kunnen zijn. We zijn sociale dieren: het is heel menselijk dat we sociale netwerken leuk vinden."

Chemische computers

Tijd voor een round-up: doet Google onze intellectuele capaciteiten sneller krimpen dan Dash onze linnen zoetbroeken? Wouter van Noort merkt van niet. "Je moet naar onze totale hersencapaciteit kijken: de vermogens van ons biologische brein én die van onze technologische hulpmiddelen. Als je die twee bij elkaar optelt,

zie je dat technologie ons net slimmer - of in elk geval erudierter - maakt. Ook al is de verwerkingscapaciteit van ons biologische brein kleiner geworden, toch weten we meer dan vroeger."

Technologieondernemer Peter Hinnen vindt kwalificaties als 'slimmer' en 'dommer' weinig zinvol. "We gebruiken onze hersenen gewoon anders dan vroeger. Drieënhalve jaar geleden waren we niet zo goed in rekenen. In de tijd was het veel belangrijker om het weer te kunnen analyseren. Tot we ook die vaardigheid niet meer nodig hadden omdat we de barometer uitvonden. Onze hersenen evolueren gewoon mee

met de werkelijkheid."

Kan ons brein zichzelf eindeloos heruitvinden? Zullen onze hersenen over een paar decennia twee keer zo performant zijn als nu? "Nee", zegt Francis Heylighen. "Ons brein is elastisch, maar binnen bepaalde limieten. We zullen over twintig jaar niet plots spectaculair méér informatie kunnen verwerken dan vandaag."

Tenzij we onze hersenen straks kunnen upgraden, natuurlijk. Wat extra geheugen op een chip zetten, het zaakje aan ons brein koppelen en klaar. "Als je daarin gelooft, ga je ervan uit dat de mens een machine is", zegt Mark Coeckelbergh. "Dat we onszelf kunnen bijsturen met een eenvoudige plug-in. Maar in mijn mensbeeld is dat een utopie. Ons lichaam en onze geest zijn zo sterk met elkaar verbonden dat het ons nooit zal lukken om het menselijke brein volledig na te bootsen."

Francis Heylighen trekt een minder duidelijke scheidslijn tussen mens en machine. "Mens en technologie zullen steeds meer in elkaar overgaan. Op een gegeven moment zullen we niet meer kunnen zeggen waar de mens eindigt en de technologie begint. Als je een Google Glass draagt (*een draagbare computer in de vorm van een bril, red.*), zie je informatie die niet uit je eigen brein afkomstig is. Maar vreemd genoeg voelt het toch aan alsof die gegevens in je eigen bewustzijn gevormd zijn. We hebben de neiging om onze technologische verluststukken na een tijdje te beschouwen als een onderdeel van ons eigen lichaam."

Mensen met een leucoprothese of een pace-

maker zijn eigenlijk al versmolten met technologie", zegt Katrien Gabriëls. "En dat is ook helemaal niet erg. Technologie vernietigt onze menselijke waardigheid niet. Integendeel: in een aantal gevallen herstelt techniek niet onze menselijkheid."

Toch geloven transhumanisten als Kevin Kelly, auteur van *What Technology Wants*, dat de mens een verschijnsel van voorbijaande aard is. "Volgens Kelly zijn wij er enkel om technologie naar het volgende stadium van haar ontwikkeling te brengen", zegt Peter Hinnen. "Hij ziet technologie dus niet als een verlengstuk van de menselijkheid, maar menselijkheid als een hulpmiddel van de technologie. In zijn visie zullen mensen ooit vervangen worden door andere, betere wezens. Misschien is 'de nieuwe mens' uit de titel van jouw reeks straks helemaal geen mens meer. De wetenschap toont hoe langer hoe meer aan dat ook mensen in fete maar chemische computers zijn. Waarom is het dan zo ondenkbaar dat we op een dag vervangen zullen worden door computers die nog straffer zijn dan wij?"

MORGEN DEEL 3 VAN 'DE NIEUWE MENS'

'Is Facebook ons aan het radicaliseren?'

Onze vaste experts

Wouter van Noort (32), technologie-journalist bij NRC Handelsblad en de wereld draait door. Schreef het boek *Is daar iemand? Hoe de smartphone ons leven beheerst*.

Mark Coeckelbergh (42), technologiefilosoof aan de universiteit van Wenen. Werkte op het kruispunt van filosofie, ethiek en technologie.

Katrien Gabriëls (34), universitair docente filosofie & ethiek aan de TU Eindhoven. Auteur van het boek *Online. Hoe de digitale wereld je leven bepaalt*.

Peter Hinnen (48), technologie-ondernemer, veelgevraagd spreker en auteur van om *The Day after Tomorrow. Hoe overleven in tijden van radicale innovatie?*

Francis Heylighen (57), cyberneticus en hoogleraar aan de VUB. Vermittelt onderzoek naar complexe en zelf-organiserende systemen.

Rogier De Langhe (35), economie-filosof aan de UGent en essayist voor *De Morgen*. Hij is ook lid van het 'kernkabinet' van Zeno.

'Nu Google alles voor ons onthoudt, memoriseren we zelf wellicht minder dan ooit. Maar de vraag is of dat wel zo erg is'

MARK COECKELBERGH
TECHNOLOGIEFILOSOOF

© MARTIN JORDAN

'Ons brein is overbelast. Subtiele of complexe interpretaties van de werkelijkheid dringen niet meer tot ons door'

FRANCIS HEYLIGHEN
CYBERNETICUS

'We zijn sociale dieren: het is heel menselijk dat we sociale netwerken leuk vinden'

KATRIEN GABRIËLS
FILOSOFIEPROFESSOR

'We gebruiken onze hersenen gewoon anders dan vroeger. Drieënhalve jaar geleden was het belangrijk om het weer te kunnen analyseren'

PETER HINNEN
TECHNOLOGIEONDERNEMER

DM.sport
► 23

Kim Clijsters over Elise Mertens
‘Hard werken, niet zot doen en het komt in orde’

DM.opinie
► 26

Paul De Grauwe
‘Carrefour een bloedbad of ‘creatieve destructie?’

☆☆

DM.focus

REEKS
DEEL 3
**DE NIEUWE
MENS**

‘Eerst verandert de mens de technologie en daarna verandert de technologie de mens’, luidt de boutade. In de serie ‘De Nieuwe Mens’ gaat **Stef Selfslagh** na hoe de digitale revolutie ons doen, denken en voelen beïnvloedt.

Is Facebook ons aan het radicaliseren?

DM.cult
► 19

Help, dokter Bea
De neveneffecten van een seksuologe op kindermaat

DM.sport
► 23

Bye bye Eurostadion
Geen Vlaamse vergunning, maar Brussel geeft niet op

DM.focus

REEKS
DEEL 4
DE NIEUWE
MENS

'Eerst verandert de mens de technologie en daarna verandert de technologie de mens', luidt de boutade. In de serie 'De Nieuwe Mens' gaat **Stef Selfslagh** na hoe de digitale revolutie ons doen, denken en voelen beïnvloedt.

Vinden we privacy straks verdacht?

De digitale revolutie heeft onze opvattingen over privacy grondig door elkaar geschud. We delen steeds meer met elkaar, publiek wordt stilaan het nieuwe normaal. Gaan we daar ooit nog spijt van krijgen? Of kan totale openheid betere mensen van ons maken? De toekomst van privacy, nu al voor u ontsluitend.

STEF SELFSLAGH

'Dat we elkaar zonder toestemming filmen en fotograferen, is tekenend voor deze tijd. We leiden een publiek leven van in de buik tot in het graf'

KATLEEN GABRIËLS
DOCENTE FILOSOFIE EN ETIEK TU EINDHOVEN

© KAREL DUERNCKX

ren, onze Facebook-berichten herlezen en een bedreefde blik op onze Instagram-selfies werpen. De digitalisering heeft onze hang naar zichtbaarheid en transparantie duidelijk doen toenemen."

Big brother loves big data

In 2007 verscheen *Blind Faith* van de Engelse schrijver Ben Elton: een roman over een postapocalyptische maatschappij waarin radicale transparantie de nieuwe norm is. In de imaginaire samenleving van Elton weet iedereen alles over iedereen. Wie er nog een privéleven op nabouwt, krijgt het etiket 'onbetrouwbaar' opgespeld. Want: 'Als je een eerbaar leven leidt, heb je helemaal niks voor jezelf te houden'.

Het zijn woorden die verdocht veel lijken op het mantra waarmee politici privacybepalende anti-terreurmaatregelen verantwoorden: 'Wie niks te verbergen heeft, heeft niks te vrezen.' Zijn ook wij van privacy iets verdachts aan het maken? Katleen Gabriëls herkent in ieder geval de tendens. 'Als je vandaag solliciteert, word je gegogeld. Komen potentiële werkgevers niks over jou te weten, dan zal ze genedigd zijn dat verdacht te vinden.' Wat heeft die allemaal te verbergen?"

Ook Mark Coeckelbergh, technologiefilosoof aan de universiteit van Wenen, ziet onze opvattingen over privacy evolueren. 'Op sociale media scherm ik mijn privéleven volledig af. Daardoor denk sommige mensen dat ik buiten mijn werk geen leven heb. Wat niet gedeeld

wordt, bestaat blijkbaar niet langer."

In China bepaalt je onlineleven straks ook je offline toekomst. Al sinds 2015 experimenteert de Chinese overheid met het zogenaamde Sociaal Krediet Systeem: een beoordelingsstelsel dat alle Chinezen een score toekent voor hun onlinegedrag. De criteria die je persoonlijke score bepalen, zijn onder meer je financiële kredietwaardigheid, de meningen die je op sociale media ventileert en de indruk die je op je medeburgers maakt. Als je slecht scoort, riskeer je jobs mis te lopen, geen huisvesting meer te vinden of niet langer leningen te krijgen.

Het Sociaal Krediet Systeem wordt door Xi Jinping en de zijnen verkocht als een instrument dat de Chinezen moet helpen om betere mensen te worden. Maar je hoeft geen liefhebber van complottheorieën te zijn om er vooral een vorm van surveillance in te zien: hightech toezicht, bedoeld om iedereen in het socialistische gaard te laten lopen.

Technologieondernemer Peter Hinssen waarschuwt voor een westerse bias. 'China is drastisch aan het veranderen: het bevolkingsaantal groeit exponentieel, het land is in een recordtempo een economische grootmacht aan het worden. De overheid móet de Chinezen haast wel een collectieve gedragscode opleggen. Het is dat of in de totale chaos belanden.'

'Vroeger dacht ik al dat geleuter over het collectief, de Chinezen zullen op een dag wel uit hun droom ontwaaken. Vandaag denk ik: het is het Westen dat wakker moet worden. Ook wij zullen meer de klemtoon op het collectief moeten gaan leggen. We kunnen niet nog meer mensen op deze planeet zetten zonder een aantal individuele vrijheden op te geven.'

"Wat hebben wij Belgen de afgelopen dertig jaar gedaan om de opwarming van de aarde tegen te gaan? We zijn pindzakken gaan gebruiken. *That's it*. Voor de rest verbruiken we nog altijd evenveel fossiele brandstoffen als in 1980. Want: iedereen blijft zijn individuele recht claimen om met een dieselmotor te rijden. Dat is niet langer houdbaar. Ook wij zullen moeten toestaan dat ons gedrag collectief gestuurd wordt. En dat we daarvoor een stuk van onze privacy zullen moeten inleveren.'

Ook vandaag beschouwen we privacy echter niet als ons meest kostbare goed. Zolang we de digitale diensten van Google & co gratis mogen gebruiken, staan we met de glimlach toe dat ze onze persoonlijke data aan de meest biedende doorverkopen. 'Hoe en waar het zijn dat Facebook doorvertoert dat ik van Kendrick Lamar hou?', lijken we te denken.

Maar volgens Katleen Gabriëls beseffen we niet het half boeted gegevens we over onszelf prijsgeven. 'Heel veel data worden op een onzichtbare manier opgeslagen. Iedereen denkt dat de berichten die je via Snapchat verstuurt al na een paar seconden verdwenen zijn. Maar het is al gebeurd dat Vlaamse meisjes afgespeerd werden door hackers die op Snapchat naaktfoto's van hen hadden onderschept. Digitale discretie is bijna een contradictie in terminis.'

Fietsen in Tenerife

Ook Peter Hinssen moest onlangs constateren dat digitaal zowat een synoniem is voor openbaar. 'Ik was met een vriend aan het mailen over waar onze volgende fietstrip naartoe zou gaan. Misschien moeten we eens in Tenerife gaan fietsen', schreef ik. De volgende dag kreeg ik van mijn vriend een mail met de tekst: 'Waarom wil je dat je fietsen wilt? Het is niet veilig om te rijden op een openbaar fietspad. Het is niet veilig om te rijden op een openbaar fietspad. Het is niet veilig om te rijden op een openbaar fietspad.'

Volgens VUB-cyberneticus Francis Heylighen mag het privacybeleid geen alles-of-niets-debat zijn. 'Dat er elementen uit ons privéleven publiek worden, is op zich geen probleem, zessig wij. 'Alleen moeten we zelf kunnen beslissen wat er privé blijft en moeten we weten wat er gedaan wordt met de informatie

'Wij zullen meer de klemtoon op het collectief moeten gaan leggen. We kunnen niet nog meer mensen op deze planeet zetten zonder een aantal individuele vrijheden op te geven'

PETER HINSEN
TECHNOLOGIEONDERNEMER

© KAREL DUERNCKX

raden een goed hotel? Ja? Stop dan met zagen over je privacy en wees blij dat Google je drie uur zoekwerk bespaard heeft.' Hij had nog een punt ook, vond ik. *(lacht)*

Het verhaal van Hinssen roept een weinig gestelde vraag op: móeten we onze privacy niet voor een deel opgeven om van de meerwaarde van technologie te kunnen genieten? Is het prijsgeven van persoonlijke interesses geen noodzakelijke voorwaarde om het internet consumentvriendelijker te maken? Rogier De Langhe, economiefilosof aan de UGent, knikt bevestigend. 'Het internet, dat zijn miljarden websites en counting. Als je Google niks over jezelf vertelt, kan je in die veelheid van informatie geen enkele betekenisvolle oede aanbrengen. Dan verzuip je gewoon in de complexiteit van het internet.'

Ook Katleen Gabriëls erkent dat het best zinvol kan zijn om een deel van je privacy op te geven. 'Uit Vlaams onderzoek blijkt dat hulpbehoevende senioren er geen probleem mee hebben dat er in hun huis sensoren en camera's worden aangebracht. Wat ze daardoor inboeten aan privacy krijgen ze immers terug in de vorm van autonomie: ze kunnen langer thuis blijven wonen.'

Volgens VUB-cyberneticus Francis Heylighen mag het privacybeleid geen alles-of-niets-debat zijn. 'Dat er elementen uit ons privéleven publiek worden, is op zich geen probleem, zessig wij. 'Alleen moeten we zelf kunnen beslissen wat er privé blijft en moeten we weten wat er gedaan wordt met de informatie

die we delen. En dat laatste is vandaag wel een probleem: we hebben geen flauw idee van wat de technologiebedrijven met onze gegevens precies aanvangen.'

Privacy als luxeproduct

Om ons opnieuw meer controle over onze data te geven, heeft de Europese Commissie een nieuwe privacywetgeving uitgedokterd: de General Data Protection Regulation, GDPR voor de vrienden. De nieuwe wet voorschrijft worden van kracht op 25 mei en moeten onze privacygegevens beter beschermen tegen misbruiken van allerlei aard. *NRC Handelsblad*-journalist Wouter van Noort juicht het wetgevende initiatief van de EU toe. 'Ik heb lang gedacht: privacy is dood, we prutten enkel voor de vorm nog wat tegen. Maar nu maakt Europa de technologiebedrijven duidelijk dat het ongebreidelde capteren van data niet langer kan. Europa speelt op digitaal gebied geen pioniersrol, maar misschien is er voor het oude continent wel een rol weggelegd als digitale politiemacht. Als behoeder van de liberaal-humanistische waarden.'

Peter Hinssen is geen fan van het GDPR-pakket. 'Ik begrijp dat er gediscussieerd moet worden over de bescherming van privacygegevens', zegt hij. 'Alleen had aan die discussie een fundamentele denkoefening vooraf moeten gaan. Wat betekent privacy nog in een digitaal genotwereld? Hoe kunnen we het individuele belang van privacy verzoeken met het maatschappelijke nut van transparantie? Als de EU

dát gedaan had, had ze ons op de toekomst voorbereid. Nu legt ze een nieuwe wereld oude denkbeelden over privacy op.'

Een andere kritiek op de Europese privacyrichtlijnen is dat ze digitaal ondernemen bemoeilijken. De strenge houding van Europa met betrekking tot privacy maakt digitale innovatie onmogelijk, zegt Proximus-CEO Dominique Leroy aan al wie het horen wil. Gabriëls vindt het een dooddoener. 'Medicijnen worden eindeloos getest voor ze op de markt komen. En dat vinden we volstrekt normaal. Maar als het over informatietechnologie gaat, zeggen we niet reguleren, anders staan we innovatie in de weg. Ik vind dat vreemd. Volgens mij is het perfect mogelijk om als ondernemer te zeggen: 'Dit is ons speelveld, binnen deze krijtlijnen gaan we creatief zijn.'

Misschien, opper ik in een zeldzaam liberale bui, hebben we helemaal geen regels nodig. Misschien bestaan de mechanismen van de vrije markt wel om ons tegen al te dierste inbreuken op onze privacy te beschermen. Als Facebook en Google het wagen om ons vertrouwen manifest te schenden, zijn ze toch binnen de kortste keren failliet? 'Ik zou maar niet teveel hopen op zelfregulering', zegt Gabriëls. 'De grote technologieondernemers gaan heus niet op eigen initiatief zeggen: 'Laten we ons vandaag eens beraden over onze ethische normen.'

'Google heeft mochtens ooit een ethicus in dienst genomen', zegt Wouter van Noort. 'Designer Tristan Harris, door *The Atlantic* omschreven als *the closest thing Silicon Valley has to a conscience*.' Zijn opdracht was om de productontwikkelaars van Google een ethische spiegel voor te houden en hen te helpen om hun job op een verantwoorde manier te doen. Na drie jaar heeft hij het opgegeven: het businessmodel van Google bleek zijn ethische standaren telkens weer te overrulen.'

'Maar Google probeert tenminste nog', zegt Van Noort. 'Mark Zuckerberg heeft een minder geruststellende reputatie. In 2004, toen Facebook nog een onlinehoof was voor Harvardstudenten, was hij op een avond aan het chatten met een studiegenoot. Die vroeg hem hoe het kwam dat zoveel studenten hem hun persoonlijke gegevens toevertrouwden. Het antwoord van Zuckerberg: *'They trust me. Dumb fucks. Ik wil nog aannemen dat dat een grap was. Maar ook humor vertelt iets over mensen.'*

Kan privacy voor de technologiebedrijven ooit een verdienmodel worden? Spreken we

straks met Google af dat we elke maand wat abonnementsgeld op hun rekening storten als ze onze data niet langer verkopen? 'Ik ben best bereid om voor de diensten van Google te betalen', zegt Wouter van Noort. 'En ik maak me sterk dat ik niet de enige ben. Het probleem is alleen dat privacy dan iets voor de gefortuneerden wordt. Terwijl het voor iedereen een grondrecht hoort te zijn.'

Tot slot is er sprake van een generatieverschil? Willen vertigers nog overwegen om hun privacy terug te kopen, maar is het voor twintigers al lang een achterhaald concept? 'Dat betwifelt ik', zegt Katleen Gabriëls. 'Jongeren zijn onder elkaar best openhartig. Maar dat betekent nog niet dat ze privacy onbelangrijk vinden. Ze willen zich vooral afschermen van autoriteitsfiguren, zoals ouders en leerkrachten. Jongeren wier ouders nogal actief zijn op Facebook, hebben de gewoonte om naar Snapchat of WhatsApp te trekken. Daar hebben ze géén last van meelzende volwassenen. En ik begrijp hen volkomen. Jongeren móeten voor hun ouders geheimen kunnen hebben. Een tiener die niks te verbergen heeft, is gewoon een slechte tiener.' *(lacht)*

**MORMEN DEEL 5 VAN
DE NIEUWE MENS'**
'Worden onze kinderen cyborgs?'

Onze vaste experts

Wouter van Noort (32), technologie-journalist bij *NRC Handelsblad* en *De wereld draait door*. Schreef het boek *Is daar iemand? Hoe de smartphone ons leven beheerst*.

Mark Coeckelbergh (42), technologie-filosof aan de universiteit van Wenen. Werkte op het kruispunt van filosofie, ethiek en technologie.

Katleen Gabriëls (34), universitair docente filosofie & ethiek aan de TU Eindhoven. Auteur van het boek *Onlife. Hoe de digitale wereld je leven bepaalt*.

Peter Hinssen (48), technologie-ondernemer, veelgevraagd spreker en auteur van *The Day after Tomorrow. Hoe overleven in tijden van radicale innovatie?*

Francis Heylighen (57), cyberneticus en hoogleraar aan de VUB. Vernicht onderzoek naar complexe en zelforganiserende systemen.

Rogier De Langhe (35), econoom, filosoof aan de Universiteit Gent en essayist voor *De Morgen*. Hij is ook lid van het 'Kernkabinet' van Zeno.

en zondagmiddag in januari. Ik bevind me met vrouw en kind in café Monk in Brussel. Achteraan in het café zijn mensen aan het dansen op muziek die mijn brein gemakshalve als 'jaren twintig-tunes' catalogeert. Een tachtiger laat een leeftijdsgenote alle hoeken van de dansvloer zien. Mijn vrouw vindt de swingende senioren aansekkelijk en flintt hen met haar smartphone. De man en de vrouw in kwestie, beiden in de zevende danshelmet, merken het niet eens op.

Wanneer mijn vrouw het flintje later op Facebook wil zwieren, vraag ik haar of dat wel een goed idee is. 'Misschien was de danspartner van die man zijn matresse', zeg ik. 'En zal zijn wettige echtgenote jouw flintje ooit te zien krijgen. Waarna die arme mensen alsnog van elkaar zullen scheiden en eenzaam en verbiterd zullen sterven in twee ver uit elkaar gelegen kamers in rusthuis Vogelzang.' Mijn vrouw besluit om het flintje maar niet te posten. 'Die oude man zag er zo gelukkig uit', zegt ze.

Katleen Gabriëls, docente filosofie en ethiek aan de TU Eindhoven, is blij dat het concept privacy ten huize Selfslagh-Wachters de digitalisering overleefd heeft. Volgens haar is *sharing* niet altijd *caring*. 'Romanie Schotte, onze vorge Miss België, kwam in opspraak omdat ze op Instagram een foto had geplaatst van een zwarte man en daar bij wijze van onderschrift een drol-emoji had onder gezet. 'Is onze nieuwe Miss België racistisch?', vroeg iedereen zich af. Op zich een terecht discussie. Maar waar niemand bij stilstond, was dat de privacy van die

man geschonden was. Romanie Schotte had hem niet gevraagd of ze een foto van hem mocht nemen. En toch werd hij plots duidelijk herkenbaar opgevoerd in alle sociale en traditionele media. Het zal je maar overkomen.'

'Dat we elkaar zonder toestemming filmen en fotograferen, is tekenend voor deze tijd', zegt Gabriëls. 'We leiden een publiek leven van in de buik tot in het graf. Nog voor we geboren zijn, staan we al in foetusruimte op Facebook en Instagram. En na onze dood kunnen onze nabestaanden op onze grafsteen een QR-code aangebrengen. Zo kunnen de mensen die ons graf bezoeken naar onze Spotify-speellijsten huis-

'Op sociale media scherm ik mijn privéleven af. Daardoor denken sommige mensen dat ik buiten mijn werk geen leven heb. Wat niet gedeeld wordt, bestaat blijkbaar niet langer'

MARK COECKELBERGH
TECHNOLOGIEFILOSOF UNIVERSITEIT WENEN

'We moeten zelf kunnen beslissen wat er privé blijft en we moeten weten wat er gedaan wordt met de informatie die we delen. Dat laatste is vandaag een probleem'

FRANCIS HEYLIGHEN
VUB-CYBERNETICUS

'Mensen zijn best bereid om voor de diensten van Google te betalen. Het probleem is dat privacy dan iets voor de gefortuneerden wordt'

WOUTER VAN NOORT
JOURNALIST NRC-HANDELSBLAD

